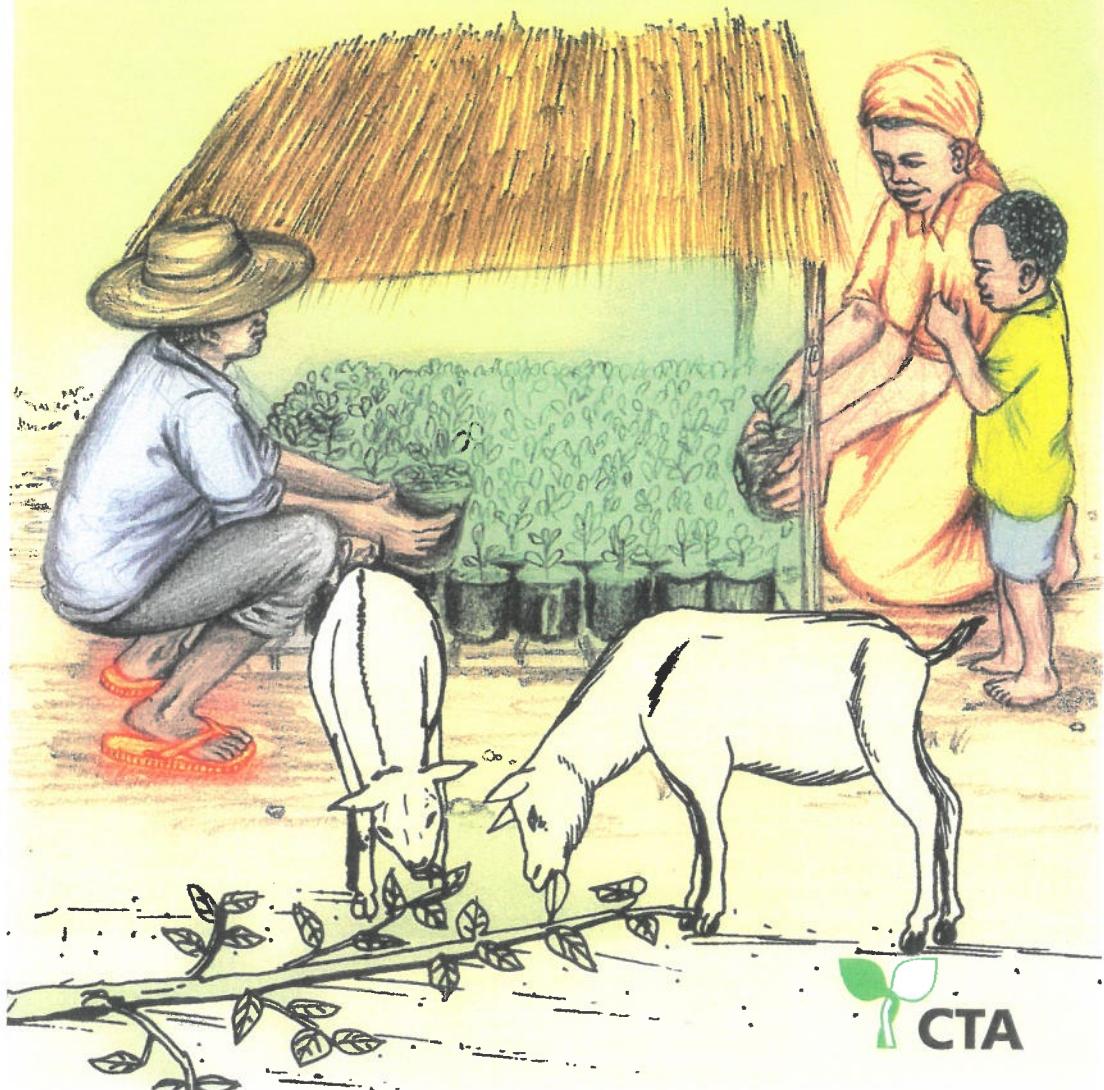

Msururu wa mwongozo wa mazoez za CTA, Nambari 10

Kuanzisha kitaru cha miti

Kuanzisha kitaru cha miti

Kwa nini uwe na kitaru cha miti?

Watu wengi katika eneo la Afrika Mashariki hutegemea misitu na miti kwa mahitaji yao ya kila siku. Kuongezeka kwa idadi ya watu kumechangia kuisha kwa raslimali hii muhimu. Wakulima wengi wangependa kujishughulisha na upandaji wa miti lakini, hawana namna ya kupata mbegu bora za miche hiyo. Uanzishaji wa vitaru vyatiti unaweza kusaidia kuyatosheleza mahitaji haya, na kuongeza mapato ya mkulima kwa kiasi kikubwa.

Manufaa ya vitaru vyatiti

- Ukuzaaji wa kipato kutokana na uuzaaji wa miche
- Miche yenye kimo sawa huhakikisha kuwa miti shambani ina urefu unaolingana na hivyo kupendezesha mazingira
- Upatikanaji rahisi wa miche pale wakulima wanapoihitaji
- Ukuzaaji wa miche ya kupandia isiyo kuwa na maambukizi ya magonjwa
- Kitaru huhitaji sehemu ndogo tu ya shamba na kipato kikubwa
- Huwezesha matumizi ya sehemu ya shamba amabyo yaweza kuwa haifai kwa uzalishaji wa mazao mengine
- Kitaru hakihitaji pesa nyingi kuanzisha.

Kupanda miti kuna manufaa mengi

- Huongeza upatikanaji wa kuni, mkaa, matunda, mbao, fito, malisho ya mifugo na mapambo
- Huzuia kasi ya upepo mkali unaoweza kuharibu mali na mazao
- Huzuia mmonyoko wa udongo, na kuongeza rutuba kwenye udongo na hivyo kuboresha mazingira.

Jinsi ya kuanzisha Kitaru cha miti

Uchaguzi wa sehemu inayofaa

- Mahali pazuri pa kuanzishia kitaru cha miti panatakiwa kuwa na sifa zifuatazo:
- Mahali karibu na maji ya uhakika wakati wote
- Mahali penye udongo wenye rutuba ya kutosha
- Soko la uhakika la miche yako.

Mbali na hayo, ni vyema kwa mkulima kuwa na:

- Kitaru chenye mteremko wa wastani, na mtiririko mzuri wa maji
- Kitaru hicho kiwe kwenye kivuli kama vile sehemu iliyo na miti ili kuwakinga wafanyakazi na jua kali.

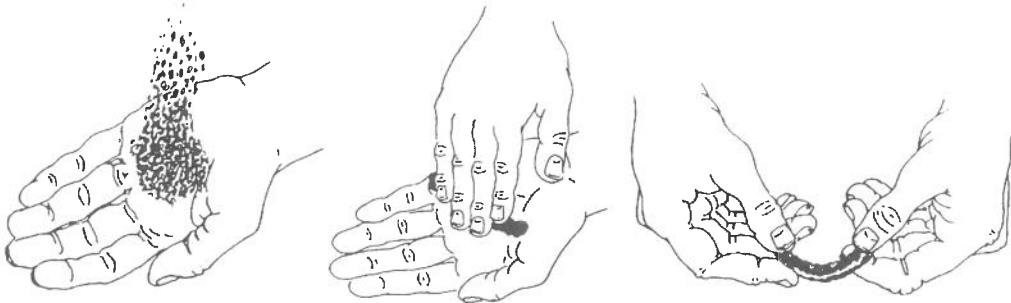
Msururu wa mwongozo wa mazoez za CTA, Nambari 10

Udongo

Mchanganyiko wa udongo unaofaa kuotesha kitatu cha miti unaweza kutengenezwa kwa kuchanganya:

- Beseni tatu za udongo uliotoka sehemu zenyeye uoto mkubwa wa asili kama vile msitu au chini ya miti mikubwa
- Beseni moja la udongo wa mfinyanzi
- Beseni moja la mchanga.

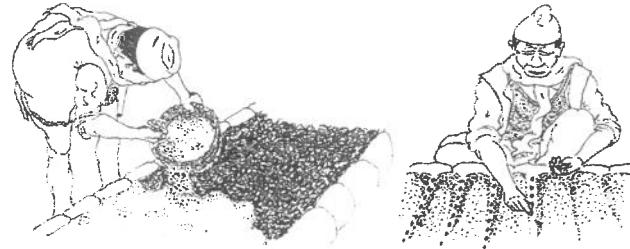
Kuhakikisha kuwa mchanganyiko huu wa udongo utafaa kuotesha kitatu chako cha miti, changanya kiasi kidogo cha mchanganyiko huu na maji, kasha tumia sehemu hiyo ya mchanganyiko wako kutengeneza kamba ndogo.

- Kamba hii isipovinjika, umezidisha udongo wa mfinyanzi.
- Kamba ikianza kuvunjika na isishikamane, ina maana umezidisha mchanga
- Kuhakikisha kuwa mchanganyiko wako una rutuba ya kutosha, ongeza beseni moja la mbolea vunde au samadi, kwa kila beseni tatu au nne za mchanganyiko wa udongo ili kuuimarisha ubora na rutuba yake.

Utayarishaji wa Kitatu

- Kitatu kinafaa kutayarishwa kwenye eneo lenye mteremko wa wastani.
- Ili kurahisisha ufanyaji kazi kwa urahisi katika kitatu chako, kitatu hakipaswi kuwa na upana unaozidi meta moja. Mkulima yuko huru kuchagua urefu wa kitatu chake.
- Chimba mtaro wa kina cha sentimita 10, kuzunguka kitatu chako.
- Weka vipande vikubwa vyao mbaao, mianzi au mawe yaliyonyooka kwa urefu wa sentimita 15 toka uso wa ardhi.

Msururu wa mwongozo wa mazoez za CTA, Nambari 10

- Ili kuboresha mtiririko wa maji, ongeza sentimita tano za mawe madogo au kokoto.
- Juu ya mawe madogo au kokoto, ongeza sentimita tano za mchaganyiko wa udongo uliouandaa.

Upandaji wa Mbegu

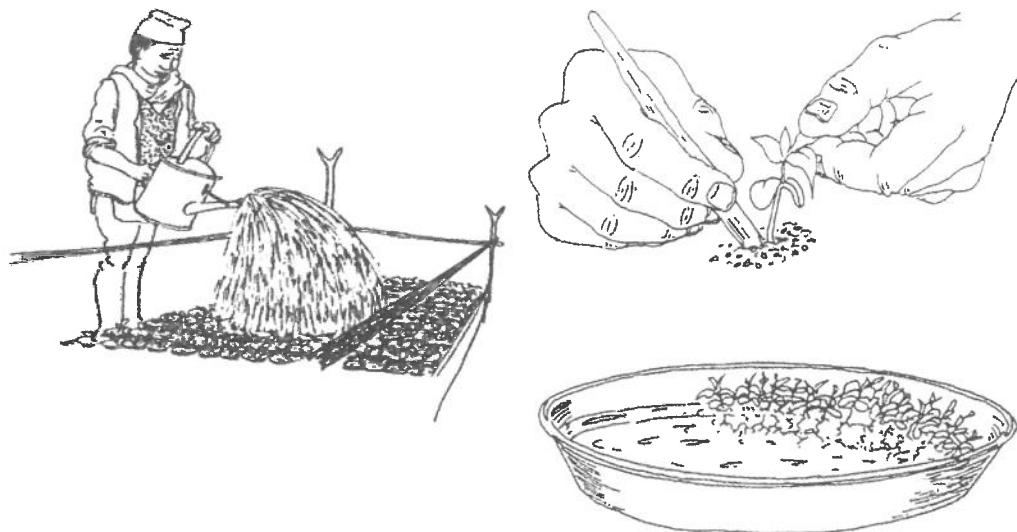
- Mbegu kubwa kama vile za mahindi zinafaa kupandwa kwenye mitaro inayotoka mstari mmoja wa kitaru hadi mwингine. Kati ya mitaro mmoja na mwингine, yafaa kuwe na nafasi ya sentimita 5 hadi 10.
- Mbegu ndogo ndogo kama vile mbaazi zafaa kusambazwa kwenye kitaru (kusia) na kushindiliwa kwenye udongo kwa kutumia ubao uliyonyooka.
- Mbegu ndogo ndogo zaidi kama vile za ufuta zafaa kuchanganywa na mchaga au udongo kabla ya kupandwa kwa kusambazwa shambani (kusia), ili mbegu zipate nafasi itakayotosheleza mbegu kuota na kuepusha kupeperushwa na upepo.
- Funika mbegu kwa tabaka jembamba la udongo na unene wake usizidi milimeta 5.
- Mwagilia kitaru chako maji mara mbili kwa siku (asubuhi na jioni) kwenye maeneo yenyne kiangazi kikali.

Kuhamishe miche toka katika kitaru

Kuhamisha miche kitaruni ni kuhamisha miche toka kitaruni na kuiweka kwenye vyungu ili ipate nafasi ya kustawi zaidi kwa nafasi na ubura zaidi.

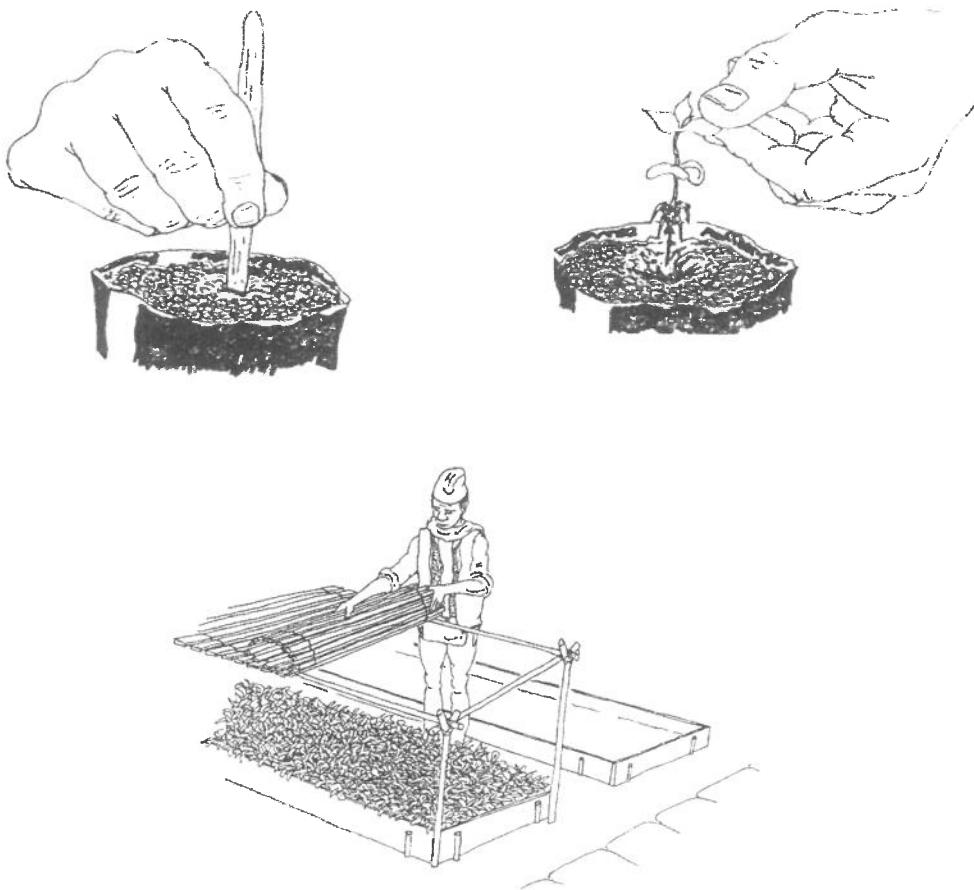
Miche yafaa kutolewa kitaruni mara tu inapoota majani matatu au manne ya uhakika na kweli.

- Chagua siku yenyne mawingu, au saa za jioni, ili juu lisiweze kunyausha miche yako.
- Kabla ya kuitoa miche kitaruni mwaglia miche maji ya kutosha.

Msururu wa mwongozo wa mazoez za CTA, Nombori 10

- Itoe miche kwenye udongo kwa kuingiza kijiti kidogo kilicho nyooka chini ya miche na kuiinua pole pole na kwa uangalifu mkubwa, usije ukakata mizizi ambayo wakati huu itakuwa midogo sana na laini.
- Weka miche kwenye sinia yenyе maji ili kuzuia kunyauka.
- Weka miche kwenye vyungu vilivyotengenza kwa vitu vinavyopatikana kwa urahisi kama vile majani ya ndizi, mashina ya miwanzi au karatasi nyeusi za plastiki zilizotayarishiwa miche.
- Jaza vyungu kwa mchanganyiko wako wa udongo uliokwisha uandaa, kisha, katikati ya vyungu, tumia kijiti kidogo kuchimba mashimo madogo yaliyo na upana wa penseli, na yazidiyo urefu wa mizizi ya miche kwa urefu mdogo tu.
- Kwa uangalifu mkubwa, ingiza miche kwenye mashimo, fukia mizizi yote kwa kurudisha udongo uliochimbiliwa. Kandamiza pole pole udongo.
- Weka vyungu vyenye miche kwenye kitaru ambacho kiko kwenye kivuli.

Msururu wa mwongozo wa mazoez za CTA, Nambari 10

Njia ya kupata Miche kutokana na matawi ya miti

Mikato humwezesha mkulima kukuza miche ya miti ambayo mbegu zake hazipatikani kwa urahisi. Miti inayofaa kukuzwa kuititia njia ya mikato ni kama vile chai, euphorbia na breadfruit.

- Kata mikato kutoka kwa matawi ya sehemu ya chini karibu na shina kuu. Kuwa mwangalifu usiyakate mashina makuu ya miti.
- Mikato yafaa kuwa na urefu wa sentimita 15 hadi 25, na kipenyo cha milimita 10 hadi 20.
- Mikato yafaa kuwa na matumba yasiyopungua mawili, lakini ni vyema zaidi matumba yakiwa matatu au manne.
- Toa majani kwenye miti iliyokatwa
- Ingiza mikato katika udongo, ukiwa umeinamisha, kitaruni au vyunguni

Utunzaji bora wa Miche yako

Ili Kuhakikisha ukuaji mzuri ya miche, maagizo haya yanapendekezwa:

- Kujenga kivuli cha kitaruu kutoka mashariki kikielekea magharibi, ili kukinga miche kutokana na jua kali. Kivuli pia hukinga miche yako kutokana na upopo mkali au mvua kubwa.
- Kuiipa miche nafasi ya kutosha, usiibananishe sana katika msongamano mkubwa, ili kuzuia mashindano ya kupata mahitaji muhimu kama maji na virutubisho yya udongo.
- Mwagilia maji mara mbili kutwa, asubuhi na jioni, ili uzuia mimea yako kunyauka.

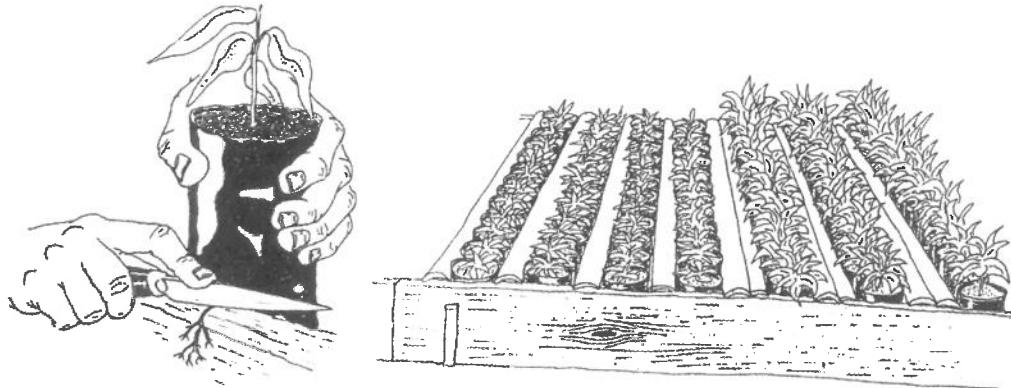

Msururu wa mwongozo wa mazoez za CTA, Nambari 10

- Kata mizizi inayokua na kutoka nje ya chungu cha kuoteshea ili kuzuia uvunjikaji wa mizizi hii wakati wa kuhamisha miche kutoka kwenye kitaru na kuipeleka bustanini.
- Palilia kitaru chako vizuri ili kuzuia mashindano ya kupata maji na virutubisho vingine muhimu ardhini baina ya miche na magugu.
- Zuia kuku na wanyama wengine kuiharibu miche kwa kujenga ua.
- Zuia wadudu na magonjwa kama ukungu kuiharibu miche kwa kuupa kila mche nafasi ya kutosha, kwa mfano, kwa kung'oa miche isiyotakiwa, na kunyunuzia dawa zifaazo. Ukungu mmara nydingi husababishwa na miche kusongamana sana katika kitaru chako. Unaweza kuzuiwa kwa kung'olea miche yako na kuipa nafasi ili hewa iweze kupita kwa urahisi. Kama miche yako imeshambuliwa sana na wadudu waharibifu, hakikisha unatumia kemikali sahihi kadri utakavyoshauriwa na wataalam wa miea wa eneo lako.
- Saidia miche kukomaa kwa kupunguza polepole kiwango cha maji yanayonyunuza miche na kivuli kinachozokinga dhidi ya jua kali. Kufanya hivi kunasaidia miche kuzoea mazingira ya mashamba ya kawaida. Kulingana na aina ya mti, miche huwa tayari kuhamishwa na kupandwa shambani baada ya miezi miwili hadi sita.
- Baada ya kuisaidia miche kukomaa, hamishia miche kwenye sehemu zilizotayarishwa, haswa mwanzo wa msimu wa mvua. Yafaa mkulima awe mwangalifu, ili wanyama kama mbuzi wasije wakala miche.

Mawaidha:

**Njia inayotumiwa kutengeneza vitaru
vya miti yaweza pia kutumiwa
kutengenza vitaru vya mimea tofauti
kama vile maboga au maua ya kuuza.**

Msururu wa mwongozo wa mazoezi za CTA, Nambari 10

Kwa maelezo ya ziada, wasiliana na:

Ethiopian National Tree Seed Centre
P.O. Box 5580, Addis Ababa, Ethiopia

Ethiopian Institute of Agricultural Research
Information and Communication Department
P.O. Box 2003, Addis Ababa, Ethiopia
Tel: +251-11-6462633-41; Fax: +251-11-6461294
Website: www.eiar.gov.et

Kenya Forestry Seed Centre
Kenya Forestry Research Institute (KEFRI)
P.O. Box 20412-00200, Nairobi, Kenya
Tel: +254-(0)66-32891/2/3, Fax: +254-(0)66-32844
Email: seed@kefri.org; Website: www.kefri.org

World Agroforestry Centre (ICRAF)
United Nations Avenue, Gigiri
P.O. Box 30677-00100 GPO, Nairobi, Kenya
Tel: +254-20-722-4000, Fax: +254-20-722-4001
Email: ICRAF@cgiar.org
www: <http://www.worldagroforestrycentre.org>

National Tree Seed Programme
P.O. Box 373, Morogoro, Tanzania
Tel: +255-(0)23-2603192; Fax: +255-(0)23-2603275
Email: ttsa@morogoro.net; ttsa@ttsa.co.tz

National Tree Seed Centre
P.O. Box 23889, Kampala, Uganda
Tel: +256-41-286049; Fax: +256-41-285326
Email: treeseed@africaonline.co.ug; treeseed@swiftuganda.com

partageons les connaissances au profit des communautés rurales
sharing knowledge, improving rural livelihoods

ACP-EU Technical Centre for Agricultural and Rural Cooperation (CTA)
S.L.P 380, 6700 AJ Wageningen, The Netherlands
Simu: +31(0)317-467100, Kipepeso: +31(0)317-460067
Barua pepe: cta@cta.int, Wavuti: www.cta.int
CTA imedhaminiwa na jumuiya ya Ulaya

© CTA 2010 - ISSN 1877-6779

*Maelezo/ujumbe katika muongozo huu waweza kutolewa au kuchapishwa kwa matumizi yasiyo ya
kibiashara iwapo utatambulisha kimetengezwa na CTA.
Kuchapishwa kwa manufaa ya biashara kunahitaji idhini kutoka kwa CTA.*